

Studentsentrerte perspektiver og tiltak i høyere utdanning

Et forskningsbasert innspill til kvalitetsarbeid i praksis

Crina Damsa

Associate Professor, Institutt for pedagogikk, Universitetet i Oslo

crina.damsa@iped.uio.no

Thomas de Lange

Associate Professor, Institutt for pedagogikk, Universitetet i Oslo

t.d.lange@iped.uio.no

Et felles utgangspunkt for artiklene i denne temautgaven av UNIPED er at de baserer seg på empiriske studier som undersøker hvordan studentsentrerte undervisnings- og vurderingsformer i høyere utdanning håndteres i praksis. I tillegg til de empiriske artikkelbidragene kan temanummeret også by på kommentarer fra to toneangivende forskere som med sine refleksjoner hjelper oss å se hvilke konsekvenser og utfordringer den studentsentrerte satsingen innebærer for ulike aktører i sektoren.

Bakgrunnen for temanummeret er det NFR-finansierte prosjektet «Kvalitet i norsk høyere utdanning». Formålet med dette fireårige prosjektet har vært å følge et utvalg av utdanningsinstitusjoner og undervisningspraksiser på program- og emnenivå i Finland og Norge. En av prosjektets ambisjoner har vært å frembringe kunnskap om hvordan faglærere og studenter jobber med ulike studentsentrerte tilnærminger og hvilke muligheter og utfordringer som da kan oppstå i tilknytning til undervisning, læring og vurdering (Nerland & Prøitz, 2018). Prosjektet har også sett på institusjonenes kvalitetsarbeid og de kvalitetssystemene dette inngår i, samt gjennomført en undersøkelse blant studieprogramledere om deres ansvar og oppgaver.

I en tidlig fase av prosjektet ble det gjennomført en oversiktsstudie (Damsa et al., 2015), der intensjonen har vært å fange opp hovedtendenser i internasjonal forskning innen dette feltet og hvilke anbefalinger denne litteraturen gir. I denne oversiktsstudien pekte «studentsentrerte» tilnærminger seg ut som en anbefalt framgangsmåte der studentens aktive deltakelse i undervisning og læringsarbeid blir fremhevet. Samtidig har vi gjennom prosjektforløpet registrert at betegnelsen «studentsentrert» har fått fotfeste både i den politiske retorikken og i måten våre studiesteder evalueres og vurderes på fra forvaltningens side (NOKUT, Stortingsmelding).

Når vi i dette temanummeret tilnærmer oss denne tematikken, har vi imidlertid forsøkt å innta en litt mer kritisk rolle der vi prøver å nyansere og til dels problematisere hva det «studentsentrerte» betyr både praktisk og prinsipielt. Denne problematiseringen mener vi er viktig dels for å bli mer bevisst på hvilke ideer vi lar oss styre av og for å vurdere hvorvidt dette er i tråd med hva vi faktisk prøver å oppnå med de tiltakene vi implementerer. En slik nyansert gjennomgang vil etter vår oppfatning både være til hjelp for en mer kvalifisert debatt og samtidig være nyttig for lærere, læremiljøer og ledere i vurderingen av egne kvalitetsbestrebelse.

I det første artikkelbidraget, «Student-centred learning environments as context for enhancing quality of teaching and learning in higher education», går Crina Damša og Thomas de Lange til kjernen på begrepet «studentsentrert læring», der de starter med å fremvise begrepets noe uklare og dels motstridende teoretiske forankring. Artikkelen diskuterer også hvordan betegnelsen student-sentrerte tilnærminger kan utvides til å inkludere perspektiver om utvikling av helhetlige studentsentrerte *læringsomgivelser* – *student centered learning environments* (SCLE). Forfatterne fremhever her viktigheten av å være bevisst på de helhetlige kontekstuelle rammene (studenters interesser og behov, støtteresurser, institusjonelle rammevilkår og faglige krav) dersom vi skal lykkes med å skape gode læringsmuligheter for studentene. Artikkelen diskuterer også noen sentrale prinsipper som kan gi retning til hvordan slike helhetlige læringsomgivelser kan designes og hvilke praktiske vurderinger dette vil innebære for lærere og undervisningsledere.

I den andre artikkelen skriver Odd Rune Stalheim og Yngve Nordkvelle om simulering som studentaktiviserende metode i undervisningen. Konteksten for artikkelen er sykepleieutdanningen, der formålet med simulering retter seg mot hvordan studenter kan lære seg å håndtere praktiske situasjoner gjennom realistiske digitale situasjonsforløp. Konklusjonene fra artikkelen peker ut en verdifull arena der teori og praksis møtes. Det student-sentrerte ligger her i å utfordre studentene til å utføre prosedyrer innenfor en digital simuleringsarena som gir rike muligheter for faglige tilbakemeldinger og diskusjon. Samtidig har denne simuleringen en interessant emosjonell side som sjeldent adresseres eksplisitt i læring av fag. Utfordringene som pekes ut i denne artikkelen er at studentenes engasjementet også kan bli en belastning for studenten og at vi må bli mer bevisst på dette fra et lærerperspektiv.

I den tredje artikkelen «Deltaker eller tilskuer? En casestudie om vilkår for deltakelse og samarbeidslæring i et nettbasert masterprogram i økonomi og ledelse» tar Trine Fosslund og Cathrine Tømte oss med inn i den digitale sfæren der de viser betydningen av å etablere gode relasjoner mellom studenter i et nettbasert studieprogram. Artikkelen fremhever hvordan det relasjonelle oppleves som et premiss for å legge til rette for gode nettbaserte samarbeidsformer, noe som ser ut til å henge tett sammen med studentenes opplevde læringsutbytte. Det studentsentrerte poengteres her i behovet for å legge til rette for møtearenaer der studenter kan etablere gode arbeidsfellesskap. Funnene illustrerer også betydningen av det sosiale aspektet og viktigheten av å skape god sammenheng mellom delkomponenter i nettbaserte studier.

I det fjerde bidraget «Portfolio assessment in biology: from design to implementation» viser Rachelle Esterhazy og Øyvind Fiksen hvilke komplekse utfordringer en studentsentrert tilnærming kan by på ved implementering av mappevurdering. I et longitudinelt per-

spektiv viser denne artikkelen hvordan implementeringen av mapper som vurderingsform i et ingeniørstudium både har vært tidkrevende og komplekst, med klare behov for fleksible tilpasninger etter hvert som man høster erfaringer med denne vurderingsformen. Det studentsentrerte belyses i denne artikkelen ved bestrebelsen i å skape gode dialoger og tilbakemeldinger om studentenes faglige arbeid. Her viser studien tydelig det positive læringspotensialet som ligger i mappevurdering, men at vurderingsformen kontinuerlig må justeres og vedlikeholdes i tilknytning til andre aktiviteter i studiet.

I artikkelen «How self-regulation and self-efficacy beliefs associate with law students' experiences of teaching and learning» dokumenterer Heidi Hyttinen, Milla Räisänen og Anna Haarala-Muhonen hvordan finske jusstudenter oppfatter og tilnærmer seg jusstudiet ved en av de større læringsinstitusjonene i landet. Denne empirisk studien, som er basert på kvantitative analyser av over 100 respondenter, viser hvilken betydning studentenes bevissthet ser ut til å ha i måten de tilnærmer seg og mestrer eget læringsarbeid på. Graden av bevissthet ser her også ut til å henge sammen med hvor tilfredse studentene er med studiet og hvilke mestringsopplevelser de sitter igjen med i etterkant. Artikkelen avdekker tre studentgrupper som ser ut til å ha relativt ulike behov for tilrettelegging for å mestre egen læring. Artikkelforfatteren anbefaler at studiesteder og programmer bør jobbe mer systematisk med disse spørsmålene, slik at man kan tilpasse støtte og oppfølging i læringsarbeid i tråd med studentenes forutsetninger.

Til slutt i dette temanummeret gir artikkelen «Studieprogramledelse – et spørsmål om organisering?» av Bjørn Stensaker, Mari Elken og Peter Maassen oss et innblikk i mellomledernivået i høyere utdanning. Artikkelen belyser her primært hvilket handlingsrom og hvilken rolleforståelse programledere opplever å ha ved ulike utdanningsinstitusjoner i Norge. Ettersom utdanningsledelse har blitt fremhevet som et viktig ledd i kvalitetsarbeidet i sektoren, gir denne artikkelen et betimelig innsyn i arbeidsvilkårene som ledere på dette nivået jobber under. Interessant nok viser funnene i artikkelen til en rekke utviklingstrekk der ansvarsområder og oppgaver ser ut til å være avhengig av både lokal-institusjonell sedvane, organisering og historikk. Det studentsentrerte perspektivet i denne artikkelen blir særlig aktualisert ved programleders handlingsrom og påvirkningsmulighet for å skape helhet og sammenheng i studieprogrammer.

I den første kommentarartikkelen gir Sari Lindblom fra Universitetet i Helsinki oss noen tankevekkende innspill på de av bidragene som tematisk fokuserer på selvregulering og mestring, mappevurdering og diskusjonen av begrepet «studentsentrering». Hovedpoengene fra de tre artiklene kommenteres her i lys av internasjonale trender innen kvalitetsarbeid, der satsing på mer empirisk forskning understrekes som viktig. Dette påpeker hun som en nødvendighet i en sektor som både øker i kompleksitet og der kravene fra ulike samfunnshold gjør det stadig viktigere å håndtere utdanningspraksiser på gjennomtenkte måter.

I den siste kommentarartikkelen til Monika Nerland fra Universitetet i Oslo, fremheves hvordan artikkelbidragene på ulike måter viser et behov for en klarere begrepsforankring relatert til «studentsentrerte tilnærminger» i høyere utdanning. Samtidig peker Nerland på at utfordringene som skildres i artiklene illustrerer nødvendigheten av å tilpasse tiltak ut fra fagdisipliners egenart. Totalt sett oppsummerer hennes kommentar et bilde der tettere studentinvolvering og tilpasning til studentgruppers behov ikke lar seg løse ved enkle grep,

men tvert imot krever langsiktig og systematisk arbeid på tvers av fagmiljøer og nivåer i sektoren.

Samlet sett håper vi at bidragene i denne temautgaven bringer høyere utdanning som forskningsfelt et skritt nærmere en prinsipiell forståelse av hva som ligger i betegnelsen «studentsentrerte» tilnærminger, samt at eksemplene i artiklene illustrerer hvordan faglærere og utdanningsledere kan jobbe med disse spørsmålene i sitt daglige virke.

REFERANSER

- Damša, C. I., de Lange, T., Elken, M., Esterhazy, R., Fosslund, T., Frølich, N., ... Aamodt, P. O. (2015). *Quality in Norwegian Higher Education: A review of research on aspects affecting student learning*. Technical report, 2015:4, Oslo: NIFU/UiO.
- Kunnskapsdepartementet (2018). *Kultur for kvalitet i høyere utdanning, Meld. St. 16*. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/ae30e4b7d3241d5bd89db69fe38f7ba/no/pdfs/stm201620170016000dddpdfs.pdf>.
- Nerland, M., & Prøitz, T. S. (Red.) (2018). *Pathways to quality in higher education. Case studies of educational practices in eight courses*. Technical report 2018:3, Oslo: NIFU/UiO.
- NOKUT (2016). *Kvalitetsområder for studieprogram*. Hentet fra: https://www.nokut.no/contentassets/5979c996834c47f4a296269de44436b0/kvalitetsomrader_for_studieprogram.pdf.